

**LIETUVOS RESPUBLIKOS ELEKTROS ENERGETIKOS ĮSTATYMO VIII-1881 2, 48¹,
48³, 59 STRAIPSNŲ IR PRIEDO PAKEITIMO ĮSTATYMO IR LIETUVOS
RESPUBLIKOS ELEKTROS ENERGETIKOS SISTEMOS SUJUNGIMO SU
KONTINENTINĖS EUROPOS ELEKTROS TINKLAIS DARBUI SINCHRONINIŲ
REŽIMU ĮSTATYMO NR. XI-2052 PREAMBULĖS, 2, 3, 6¹ IR 12 STRAIPSNŲ
PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTŲ
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengtų projektų tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo VIII-1881 2, 48¹, 48³, 59 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymo (toliau – EEĮ projektas) ir Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos sujungimo su kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu įstatymo Nr. XI-2052 preambulės, 2, 3, 6¹ ir 12 straipsnių pakeitimo įstatymo (toliau – Sinchronizacijos įstatymo projektas) projektų (toliau kartu – Įstatymų projektai) rengimą paskatinusios priežastys:

- 2023 m. rugpjūčio 3 d. Lietuvos, Latvijos ir Estijos ministrai pirmininkai pasirašė bendrą deklaraciją, kuria išipareigojama sinchronizuoti Baltijos šalių elektros tinklus su Vakarų Europos elektros tinklais ne vėliau kaip 2025 m. vasario mėn.,

- vienas iš Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos sujungimo su kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu įstatymo tikslų, numatytų 3 straipsnio 2 punkte - Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistema iki 2024 metų turi būti parengta sujungimui su kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu per Lenkijos Respublikos elektros energetikos sistemą,

- 2024 m. birželio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje (ES) 2024/1711, kuria dėl Sąjungos elektros energijos rinkos modelio tobulinimo iš dalies keičiamos direktyvos (ES) 2018/2001 ir (ES) 2019/944 (toliau – Direktyva) konstatuojama, kad „kadangi Estijos, Latvijos ir Lietuvos elektros energetikos sistemos dar nėra sinchronizuotos su Europos Sąjungos elektros energetikos sistema, jos susiduria su labai specifiniais iššūkiais organizuodamos balansavimo rinkas ir rinka grindžiamus papildomų paslaugų pirkimus. Nors pasiekta pažanga sinchronizuojant, viena iš būtinų sąlygų stabiliam sinchroniškam sistemos veikimui užtikrinti yra pakankami balansavimo pajėgumų rezervai dažniui reguliuoti. Tačiau Baltijos valstybės, dažnio valdymo srityje būdamos priklausomos nuo Rusijos sinchroninės zonos, dar negalėjo sukurti savos veikiančios balansavimo rinkos. Rusijos karas prieš Ukrainą gerokai padidino riziką tiekimo saugumui, kylančią dėl to, kad nėra savų balansavimo rinkų. Todėl tam tikrų Direktyvos (ES) 2019/944 40 straipsnio 4 dalies ir 54 straipsnio 2 dalies nuostatų reikalavimai Estijai, Latvijai ir Lietuvai turėtų būti netaikomi tokiu mastu, kokiu tai būtina sistemos saugumui užtikrinti pereinamuoju laikotarpiu“.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, Įstatymų projektais siekiama užtikrinti, kad Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistema būtų parengta sujungimui su kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu ir galėtų patikimai ir efektyviai veikti, tuo tikslu perkeliant atitinkamas Direktyvos nuostatas į nacionalinę teisę.

1. Įstatymų projektų iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymų projektus parengė Energetikos ministerijos Energetinio saugumo grupė (grupės vadovas Dainius Bražiūnas, tel. 8 699 07 102, el. p. dainius.braziunas@enmin.lt), tiesioginis rengėjas – vyresnysis patarėjas Gediminas Karalius, tel. 8 602 46 536, el. p. gediminas.karalius@enmin.lt).

2. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai

Direktyva keičiamos Direktyvos (ES) 2019/944 66 straipsnio 6 dalyje numatyta, kad nukrypstant nuo 40 straipsnio 4 dalies, Estijos, Latvijos ir Lietuvos perdavimo sistemos operatoriai gali naudotis balansavimo paslaugomis, kurias teikia šalies elektros energijos kaupimo paslaugų teikėjai, su perdavimo sistemos operatoriais susijusios įmonės ir kiti perdavimo sistemos

operatoriams priklausantys įrenginiai. Nukrypstant nuo 54 straipsnio 2 dalies, Estija, Latvija ir Lietuva gali leisti savo perdavimo sistemos operatoriams ir su perdavimo sistemos operatoriais susijusioms įmonėms turėti nuosavybės teise, plėtoti, valdyti arba eksploatuoti energijos kaupimo įrenginius nerengiant atviro, skaidraus ir nediskriminacinio konkurso ir gali leisti tokiems energijos kaupimo įrenginiams pirkti arba parduoti elektros energiją balansavimo rinkose. Pirmoje ir antroje pastraipose nurodytos nukrypti leidžiančios nuostatos taikomos ne ilgiau kaip trejus metus nuo Estijos, Latvijos ir Lietuvos prisijungimo prie žemyninės Europos sinchroninės zonos. Jei būtina užtikrinti tiekimo saugumą, Komisija pradinį trejų metų laikotarpį gali pratęsti ne ilgiau kaip penkeriems metams.

Nei Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatyme VIII-1881 (toliau – EEĮ), nei Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos sujungimo su kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu įstatyme Nr. XI-2052 (toliau – Sinchronizacijos įstatymas) siūlomo teisinio reglamentavimo, kuriuo perkeliama Direktyvos nuostatos, šiuo metu nėra. Taigi Direktyvos nuostatų perkėlimas papildo esamą teisinį reguliavimą iš esmės naujomis nuostatomis.

Tik kai kurie Įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai jau yra iš dalies reguliuojami esamomis įstatymų nuostatomis, kurios turi būti papildytos arba pakeistos, atsižvelgiant į siekiamą naujai įtvirtinti iš pirmiau išvardytų Direktyvos nuostatų kylantį reglamentavimą ir užtikrinti Įstatymų projektais siekiamą tikslų įgyvendinimą:

- EEĮ 48¹ straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad energijos kaupimo įrenginio savininkui, perdavimo sistemos operatoriui teikiančiam izoliuoto darbo rezervo paslaugą, šio straipsnio nuostatos taikomos tiek, kiek jos neprieštarauja Elektros energetikos sistemos sujungimo su kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu įstatymo nuostatomis.

- EEĮ 48³ straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad pagal perdavimo sistemos operatoriaus pagrįstą Tarybos nustatyta tvarka teikiamą prašymą Taryba leidžia perdavimo sistemos operatoriui turėti nuosavybės teise, plėtoti, valdyti arba eksploatuoti energijos kaupimo įrenginius, jeigu Taryba patvirtina, kad tie energijos kaupimo įrenginiai yra integruotieji elektros tinklo komponentai. Be to, Taryba leidžia perdavimo sistemos operatoriui turėti nuosavybės teise energijos kaupimo įrenginių, juos plėtoti, valdyti arba eksploatuoti, jeigu Taryba nustato, kad yra įvykdytos visos šios sąlygos:

- 1) po perdavimo sistemos operatoriaus įvykdyto atviro, skaidraus ir nediskriminacinio konkurso, kurio sąlygas derina ir rezultatus tvirtina Taryba, kitiems asmenims nebuvo suteikta teisė turėti nuosavybės teise, plėtoti, valdyti arba eksploatuoti tokių energijos kaupimo įrenginių arba jie negalėjo tų paslaugų suteikti pagrįstomis kainomis ir laiku;

- 2) energijos kaupimo įrenginiai arba su dažnio reguliavimu nesusijusios papildomos paslaugos yra būtini, kad perdavimo sistemos operatorius galėtų įvykdyti savo pareigas, siekdamas veiksmingo, patikimo ir saugaus perdavimo sistemos eksploatavimo, ir kad jie nebūtų naudojami elektros energijai pirkti arba parduoti elektros energijos rinkoje.

- EEĮ 59 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad balansavimo energija prekiaujama ir atsiskaitymai už disbalansą vykdomi balansavimo paslaugų rinkoje sutarčių tarp rinkos dalyvių pagrindu šiame įstatyme, Reglamente (ES) 2017/2195 ir Elektros energijos rinkos taisyklėse nustatyta tvarka ir sąlygomis. Perdavimo sistemos operatorius rengia balansavimo paslaugų teikimo sutartis (balansavimo paslaugų teikėjams taikomų nuostatų ir sąlygų) ir atsiskaitymo už disbalansą sutartis (už balansą atsakingoms šalims taikomų nuostatų ir sąlygų) standartines sąlygas, teikia jas tvirtinti Tarybai ir, Tarybai patvirtinus, paskelbia savo interneto svetainėje.

- EEĮ priede yra nustatyti įgyvendinami Europos Sąjungos teisės aktai.

- Sinchronizacijos įstatymo preambulės šeštame paragrafe nustatyta, kad atsižvelgiama į tai, kad tinkamai įgyvendinti 2019 m. birželio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) 2019/943 dėl elektros energijos vidaus rinkos, 2019 m. birželio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą (ES) 2019/944 dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2012/27/ES, ir 2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1227/2011 dėl didmeninės energijos rinkos vientisumo ir skaidrumo reikalavimus Europos Sąjungos valstybių narių elektros energetikos sistemų ir elektros energijos rinkų organizavimui ir integracijai galima tik sujungus Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemą su kontinentinės

Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu.

- Sinchronizacijos įstatymo preambulės keturioliktoje pastraipoje nustatyta, kad siekdamas visa apimtimi įgyvendinti tiesiogiai taikomas ir perdavimo sistemos operatoriui privalomas Europos Sąjungos tinklo kodeksų nuostatas ir efektyviai išnaudoti elektros energijos kaupimo įrenginių sistemą perdavimo sistemos operatoriaus technologinių nuostolių sąnaudų mažinimui ir kitoms elektros energetikos sistemos saugumui užtikrinti būtinoms su dažnio reguliavimu nesusijusioms papildomoms paslaugoms, kuriomis siekiama įgyvendinti šio įstatymo tikslus, teikti, jeigu perdavimo sistemos operatorius neturi galimybės tokių paslaugų įsigyti iš elektros energijos rinkos dalyvių.

- Sinchronizacijos įstatymo 2 straipsnio 4¹ dalyje nustatyta, kad elektros energijos kaupimo įrenginių sistema – visuma vienoje teritorijoje ar skirtingose teritorijose įrengtų elektros energijos kaupimo įrenginių, kartu valdomų naudojant centralizuotą įrenginių valdymo sistemą ir skirtų izoliuoto elektros energetikos sistemos darbo rezervo užtikrinimo paslaugai teikti, perdavimo sistemos operatoriaus technologinių nuostolių sąnaudų mažinimo funkcijai atlikti ir kitoms elektros energetikos sistemos saugumui užtikrinti būtinoms su dažnio reguliavimu nesusijusioms papildomoms paslaugoms, kuriomis siekiama įgyvendinti šio įstatymo tikslus, teikti, jeigu perdavimo sistemos operatorius neturi galimybės tokių paslaugų įsigyti iš elektros energijos rinkos dalyvių.

- Sinchronizacijos įstatymo 6¹ straipsnyje nustatytas elektros energijos kaupimo įrenginių sistemos įrengimas ir izoliuoto darbo rezervo paslaugos teikimas.

- Sinchronizacijos įstatymo 6¹ straipsnio 6 dalyje, nustatyta, kad įsigaliojus šio straipsnio 5 dalyje numatytam Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimui, paskirtasis kaupimo sistemos operatorius nevykdo energijos kaupimo veiklos ir neteikia elektros energijos kaupimo paslaugų, o savo valdomus elektros energijos kaupimo įrenginius visus kartu ar atskirai atviro, skaidraus ir nediskriminacinio konkurso būdu, kurio tvarką ir sąlygas nustato Lietuvos Respublikos energetikos ministerija, pasiūlo ir, gavęs konkurso dokumentuose išdėstytas sąlygas atitinkantį pasiūlymą (ar pasiūlymus), perleidžia asmenims, atitinkantiems nacionalinio saugumo interesus ir užtikrinantiems, kad perleidžiami elektros energijos kaupimo įrenginiai neribotą laikotarpį iki jų techninės eksploatacijos pabaigos veiks Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemoje.

- Sinchronizacijos įstatymo 6¹ straipsnio 7 dalyje, nustatyta, kad Lietuvos Respublikos energetikos ministerija ir paskirtasis kaupimo sistemos operatorius užtikrina, kad šio straipsnio 6 dalyje numatytas konkursas įvyktų ir sprendimas dėl paskirtojo kaupimo sistemos operatoriaus valdomų elektros energijos kaupimo įrenginių perleidimo būtų priimtas ne vėliau kaip per 4 mėnesius nuo šio straipsnio 5 dalyje numatyto Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo įsigaliojimo dienos.

3. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

EEĮ projekto 1 straipsnis – siūloma papildyti 2 straipsnį 101¹ dalimi ir įtvirtinti sąvoką „susijusi įmonė“.

EEĮ projekto 3 straipsnis:

- Siūloma patikslinti 48³ straipsnio 2 dalies nuostatą, numatant, kad ši nuostata yra taikoma ne tik perdavimo sistemos operatoriui, bet ir su perdavimo sistemos operatoriumi susijusioms įmonėms.

- Perkeliant Direktyva keičiamos Direktyvos (ES) 2019/944 66 straipsnio 6 dalį siūloma papildyti 48³ straipsnį 2² dalimi ir nustatyti, kad šio straipsnio 1 ir 2 dalys netaikomos perdavimo sistemos operatoriui ir (ar) su perdavimo sistemos operatoriumi susijusioms įmonėms, teikiant balansavimo paslaugas ne ilgiau kaip trejus metus nuo Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos sujungimo su kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu momento. Pradinis trejų metų laikotarpis, numatytas Direktyvos (ES) 2019/944 66 straipsnio 6 dalyje, suderinus su Europos Komisija, gali būti pratęstas ne ilgiau kaip penkeriems metams, jeigu būtina užtikrinti tiekimo saugumą.

EEĮ projekto 4 straipsnis – perkeliant Direktyva keičiamos Direktyvos (ES) 2019/944 66 straipsnio 6 dalį siūloma pakeisti 59 straipsnio 5 dalį ir nustatyti, kad balansavimo energija

prekiaujama ir atsiskaitymai už disbalansą vykdomi balansavimo paslaugų rinkoje sutarčių tarp rinkos dalyvių pagrindu šiame įstatyme, Reglamente (ES) 2017/2195 ir Elektros energijos rinkos taisyklėse nustatyta tvarka ir sąlygomis, išskyrus šio įstatymo 48¹ straipsnio 5 dalyje ir 48³ straipsnio 2² dalyje nustatytais atvejais.

Sinchronizacijos įstatymo projekto 1–4 straipsniai:

- perkeliant Direktyva keičiamos Direktyvos (ES) 2019/944 66 straipsnio 6 dalį siūloma papildyti Sinchronizacijos įstatymo preambulę ir 3 straipsnį 8 punktu, pakeisti 6¹ straipsnio pavadinimą ir papildyti nauja 6 dalimi. Šiais pakeitimais būtų užtikrinta galimybė perdavimo sistemos operatoriui po sinchroninio susijungimo su kontinentinės Europos tinklais nepakankamos pasiūlos balansavimo paslaugų rinkoje atveju įsigyti balansavimo paslaugas ir iš elektros energijos kaupimo įrenginių sistemos.

- Sinchronizacijos įstatymo projektu siūloma pakeisti 6¹ straipsnio 7 ir 8 dalis, sudarant sąlygas elektros energijos kaupimo sistemos įrenginius visus kartu ar atskirai perleisti ne tik kaip turtą (elektros energijos kaupimo įrenginius), bet ir kitomis formomis (pvz., perleidžiant juridinio asmens, vykdančio paskirtojo kaupimo sistemos operatoriaus pareigas, akcijas ir (ar) verslą, ir (ar) jų dalį, susijusią su elektros energijos kaupimo įrenginiais izoliuoto darbo rezervo paslaugoms teikti).

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant Įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus Įstatymų projektus neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimti įstatymai turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priimti įstatymai įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės.

7. Kaip įstatymų įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Įstatymų projektų įgyvendinimas teigiamai atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai. Priėmus Įstatymų projektus atsiras galimybė perdavimo sistemos operatoriui po sinchroninio susijungimo su kontinentinės Europos tinklais nepakankamos pasiūlos balansavimo paslaugų rinkoje atveju išnaudoti elektros energijos kaupimo įrenginių sistemą balansavimo pajėgumų įsigijimo sąnaudoms mažinti. Tai sudarys prielaidas užtikrinti balansavimo paslaugų kainų stabilumą pereinamuoju laikotarpiu iki efektyviai veikiančios balansavimo paslaugų rinkos susiformavimo. Stabili veiklos aplinka ir prognozuojamos sąnaudos yra svarbios kiekvienam elektros energijos vartotojui, įskaitant ir verslo subjektus.

8. Ar įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios:

Įstatymų projektais pateikiami visi reikalingi teisės aktų nuostatų pakeitimai, todėl, siekiant siūlomus pakeitimus inkorporuoti į teisinę sistemą, priimti naujų, pakeisti ar pripažinti netekusiais galios galiojančių įstatymų nereikės.

10. Ar įstatymų projektai parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o Įstatymų projektų sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos ir Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų. Sinchronizacijos įstatymo tikslinama sąvokos „Elektros energijos kaupimo įrenginių sistema“ apibrėžtis įvertinta Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

11. Įstatymų projektų atitikimas Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos dokumentams

Įstatymų projektai neprieštarauja Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos dokumentams.

12. Įstatymų projektams įgyvendinti reikalingi įgyvendinamieji teisės aktai, juos priimti turintys subjektai

Priėmus Įstatymų projektus, nenumatoma, kad reikės priimti įgyvendinamuosius teisės aktus.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti

Įstatymų projektams įgyvendinti papildomų valstybės ar savivaldybių biudžetų lėšų neprireiks.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Įstatymo projektų rengimo metu konsultuotasi su perdavimo tinklų operatoriaus specialistais.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam įstatymo projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Reikšminiai EEĮ projekto žodžiai yra *paskirtasis kaupimo sistemos operatorius, balansavimo paslaugos, balansavimo pajėgumai*.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.
